

“Ik ben het brood dat leven geeft”

Voorganger: Ds. Jurjen Zeilstra
Grote Kerk Hilversum, 6 oktober
Regenboogkerk Hilversum, 13 oktober
Bethlehemkerk Hilversum, 20 oktober 2019

Lezingen:

Schriftlezing Oude Testament: Exodus 16: 13b-18

Tweede Schriftlezing: Psalm 78: 23-25

Schriftlezing Evangelie: Johannes 6: 25-59

Inleiding

Hoe kan een mens door God zelf worden gevoed? Kan Jezus zelf dat voedsel zijn? Maar hoe herkennen wij hem dan als zodanig? En wat kan daarvan het effect zijn? Het is duidelijk dat Jezus bij het beeld van het brood geestelijk voedsel in gedachten heeft. Veel mensen zijn vooral bezig met hun lege maag en met alles waaraan zij op aarde behoefte hebben. Maar een mens leeft niet van brood alleen. Wat kan Jezus dan toch bedoelen met eeuwig leven? Meer van hetzelfde, of iets heel anders? Hij zegt: “Ik ben het brood dat leven geeft”.

Prediking

Gemeente van Christus, slechts een minderheid van alle Nederlanders blijkt nog volmondig ‘ja’ te kunnen zeggen op de vraag ‘Geloof u in God?’ Ben ik echt zo’n uitzondering dat ik bij die vraag in een enquête op straat gesteld meteen een onbehagelijk gevoel krijg? Alsof het niet anders kan dan dat ik dingen zal gaan zeggen die ik niet bedoel en waarschijnlijk verkeerd begrepen zal worden. Mijn eerste reactie is: “Zullen we even ergens rustig gaan zitten voor een goed gesprek? Wat bedoel je precies met je vraag naar God?” Mag het ‘ja’ dat mij het eerste te binnen schiet, soms, onder bepaalde omstandigheden ook wel eens een ‘nee’ zijn? Mag mijn genieten van Gods goede gaven ook wel eens veranderen in een aangevochten geloof wanneer ik heel verdrietige dingen meemaak, of op televisie zie hoe het onrecht in de wereld om zich heen grijpt? Mag ik ook vragen naar de situatie waarin de vraag wordt gesteld, naar de timing, en naar de concrete doorvertaling die door mijzelf en door de vragensteller zelf wel of niet wordt gegeven aan onze woorden over God?

Kortom, woorden over God zijn niet zomaar los verkrijgbaar. Altijd staan ze in verband met de werkelijkheid waarin wij leven en de vragen daaraan verbonden. Dat kan niet anders, willen die woorden oprecht kunnen klinken. Dat kan niet anders vanwege de broodnodige eerlijkheid. Dat kan niet anders, vanwege de echte tekorten die er zijn. Hoe was het ook weer? ‘Een lege maag heeft geen oren,’ verklaarde William Booth (1829-1912), de oprichter van het Leger des Heils. Tot op de dag van vandaag gaat bij die organisatie, zoals u weet evangelisatie onafscheidelijk samen met een bord soep.

Wat is eigenlijk het grote wonder wanneer Jezus brood gaat delen? Hoofdstuk 6 van het Johannesevangelie begint met de spijziging door Jezus van de vijfduizend. Daarna komen zijn leerlingen in hun boot op het meer in een storm terecht. Ineens is Jezus hen nabij en is daar de veilige oever. Zijn de leerlingen plotseling door goddelijk ingrijpen verplaatst van het midden van het meer naar het strand waar ze moeten zijn? Of opende Jezus hun ogen voor het land dat veel dichterbij was dan zij dachten? Op dit soort vragen zijn door de eeuwen heen allerlei verschillende antwoorden gegeven. Er waren bijbellezers die als het wezenlijke van het geloof beschouwden dat van hen werd gevraagd om hun verstand uit te zetten.

Godsvertrouwen betekende voor hen 'blind' aanvaarden dat het zo is, niet om een bepaalde reden, maar eenvoudigweg omdat het in de bijbel staat. Voor anderen was juist deze eis een breekpunt. Het geloof werd door hen als onredelijk ervaren, juist omdat vanwege het mirakel aan het verstand een halt werd toegeroepen en de natuurwetten werden aangetast. Natuurlijk zijn er uitleggers die hebben gezegd: Toen die jongen naar voren kwam met zijn twee broodjes en zijn vijf visjes, toen bleken er velen te zijn die iets te eten bij zich hadden. Het eigenlijke wonder van Jezus was dat iedereen toen begon te delen wat hij had verstopt in zijn zakken. Wat betreft het lopen op het water, kun je ook vertalen 'lopen aan, bij, of langs het water'. In de chaos van de storm realiseerden de leerlingen in de boot zich misschien zelf niet hoe dicht ze al bij het strand waren. Is dat wat Jezus ze laat zien? Misschien helpt het u. Misschien staat het u tegen. Het raakt voor mij de kern niet van wat hij ten diepste bedoelt.

Niet het mirakel staat centraal, maar de diepere betekenis van wat Jezus doet. Hijzelf wijst er steeds weer op dat het gaat om de verwijzing naar Gods goede gaven zelf. De beeldspraak, de metafoor, de figuurlijke waarde, zo u wilt de symboliek, onthullen een kant van de werkelijkheid waarbij het woord 'God' thuishoort. Johannes 6 is een eenheid en het gaat over de betekenis van het geloof. Eigenlijk hadden wij het hele hoofdstuk moeten lezen.¹ Na de spijsvermenigvuldiging en de storm op het meer, komt het eerste 'Ik ben woord' van Jezus. Hij laat zien wie hij is. Hij is 'het brood des levens'. Zijn nabijheid verandert de kwaliteit van ons leven.

Vrijmoedig verbindt de evangelist Johannes in hoofdstuk 6 van het evangelie verschillende verhalen uit de andere evangeliën op basis van één thema. Dat thema is Godsvertrouwen. Toen zij bang waren, te midden van de golven, zei Jezus tegen de angstige leerlingen: "Ik ben het, wees niet bevreesd".² Zo is het nog steeds. Te midden van de chaos die het leven op aarde kan overvallen, zegt Jezus: "Ik ben".³

Dat is meer dan een plaatsbepaling. Het gaat om zijn identiteit. 'Ik ben,' dat is immers het Godswoord tot Mozes bij de braambos gesproken, aan de vooravond van de uittocht van Israël uit de slavernij van Egypte. Zo vertegenwoordigt in het Johannesevangelie ieder van de zeven 'Ik ben-woorden' telkens een aspect van Gods heerlijkheid dat Jezus wil vertolken te midden van mensen. Het zijn die zeven woorden van Jezus waarin hij Gods aanwezigheid door vertaald aan de mensen, die wij de komende weken in alle diensten van de Protestantse gemeente Hilversum zullen overdenken. Het doel is om samen te komen tot een dieper besef van wat het is samen vandaag gemeente van Christus te zijn, Rondom Jezus. Hoe verschillend wij ook zijn deze naam bindt ons samen. De Godsnaam is op hem gelegd.

Laat daarom die gezindheid in u zijn die ook in Christus Jezus was,
Die, terwijl Hij in de gestalte van God was, het niet als roof beschouwd heeft aan God gelijk te zijn, maar Zichzelf ontledigd heeft
door de gestalte van een slaaf aan te nemen en aan de mensen gelijk te worden.
En in gedaante als een mens bevonden, heeft Hij Zichzelf
vernederd en is gehoorzaam geworden, tot de dood, ja, tot de kruisdood.
Daarom heeft God Hem ook bovenmate verhoogd en heeft Hem
een Naam geschonken boven alle naam,
opdat in de Naam van Jezus zich zou buigen elke knie van hen die in de hemel, en die op de
aarde, en die onder de aarde zijn,
en elke tong zou belijden dat Jezus Christus de Heere is, tot heerlijkheid van God de Vader.

¹ Cf. Marsh, J., *Saint John*, Harmondsworth 1988 (=1968), 277-316.

² Johannes 6,20.

³ Cf. 'egoo eimi' (Johannes 6,20) met 'Egoo eimi ho oon' (Ik ben de zijnde, Exodus 3,14 (Griekse) LXX-vertaling OT).

Zo gaat Jezus aan mensen die nooit God hebben gezien, dus ook aan ons, tonen wie deze God van bevrijding voor mensen kan zijn. Gods heilige naam is dynamiek, een uitnodiging, een uitdaging. Wie daarvoor open staat, wie daarop ingaat, gaat in zijn naam wonderen van verbinding beleven.

De aardse werkelijkheid kan ons naar beneden trekken. We kunnen geobsedeerd raken met alles wat we missen en alles wat we nodig hebben. De zorg voor het lichamelijk leven eist, als we niet oppassen al onze aandacht op. Zo kan ook de zorg om de kerk onze blijdschap met het geloof op den duur gaan overstemmen. Brood tekort, water teveel, honger of de dreigende verdrinkingsdood, het is symbooltaal voor alles wat het leven zwaar kan maken en moeizaam. Maar Johannes denkt zich Christus zo dicht bij God dat hij zelf het scheppingswoord belichaamt. Het woord is vlees geworden en het heeft onder ons gewoond.⁴ Zo begint het vierde evangelie.

Stap voor stap gaan we het ontdekken. Jezus zou louter tegenover mensen kunnen blijven, staande aan de zijde van Gods heerlijkheid. Hij kan dat wel. Maar hij wil het niet. Denk aan de hymne in Filippenzen 2. Jezus maakt gebruik van mensen en hun gaven. Hij, de Godsgezant, staat zelfbewust tussen hen in en schakelt hen in. Die ene jongen met die armenbroodjes (gerst was eigenlijk voor de dieren!) en die visjes, hij is belangrijk, draagt de sleutel naar het Gods verstaan. Maar wat Jezus ten diepste uitdeelt, is zichzelf. Het is de moeite waard ons daarop te concentreren. In het handelen van Jezus herkent Johannes het principe van de schepping, die orde brengt, een orde van gerechtigheid en vrede. Die mensen samen, die delen, dat zal na zijn dood aan het kruis zijn levende lichaam in de wereld zijn.

Het Johannesevangelie heeft, opvallend genoeg, geen instellingswoorden van het Avondmaal. Aan de vooravond van het lijden van Jezus gaat het in het vierde evangelie over de voetwassing. De Heer is de dienaar van zijn leerlingen. Op mystieke wijze spreekt Jezus hier van zijn lichaam dat bestemd is om te worden gegeten door wie in hem geloven.

De wonderlijke spijziging loopt dus via het verhaal waarin Jezus over het water loopt, uit op de raadselachtige uitspraak: 'Ik ben het brood dat leven geeft.' Jezus presenteert zichzelf als bron van geestelijk voedsel, los van de inspanningen van de mensen. "Ik ben het", zegt hij aan de angstige leerlingen in de boot. Jezus geeft invulling aan de nabijheid van de God die zichzelf 'Ik ben' heeft genoemd, dat wil zeggen: 'Ik ben betrokken' of 'Ik zal erbij zijn'. Dit is de Eeuwige die zich openbaarde aan Mozes bij de braambos. Jezus geeft in de wereld inhoud en kleur aan de heiligheid van God. Hij nodigt ons uit hem daarin in vertrouwen na te volgen.

Dit is ontmoeting in Gods licht. Dit is samen gevoed worden met geestelijk voedsel en anders leren kijken naar de aardse werkelijkheid. Dit is delen. Dit is mystiek. Dit is het ontvangen van een opdracht. Verleden en toekomst worden beleefd in zingeving aan het heden. Het zal op aarde telkens weer gaan over honger, over dorst naar een zinvol leven voor mensen, voor onszelf en voor God. Dat is voor wie deelt in het geheim van Christus geen tegenstelling. Onze fouten en tekorten kunnen de overvloed van Gods Koninkrijk niet ongedaan maken. Wat kan er niet allemaal mogelijk zijn als we die waarheid meer gaan waarderen! Angst is niet nodig. Wanneer Jezus zichzelf uitdeelt is er immers voor allen genoeg. 'Ik ben het levend brood,' dat is niet meer van hetzelfde. Dat is de gedaanteverwisseling van het leven zelf. Het delen van dit brood leidt tot vermenigvuldigen. De kwaliteit van het hele leven verandert op slag. Het eeuwig leven, wie weet wat hij zich daarbij voor moet stellen? Maar concentreer je op Jezus, en het eeuwig leven begint vandaag. Amen.

⁴ Johannes 1,14.

Zegen

Als u vanhier gaat, weet het gezegende mensen te zijn. Uw Godsvertrouwen is geen kneveling van uw verstand. Het besef van heiligheid en het terugdeinzen bij de verleiding het leven te beheersen, zijn heilzaam, maar deze God heeft Jezus gezonden als brood uit de hemel, met het doel om zichzelf met de mensen te delen. Zo gaat hij ons voor en worden en worden ook wij kinderen van God en burgers van zijn Koninkrijk.

De genade van Jezus Christus,
de liefde van God,
de gemeenschap van de heilige Geest,
is met u allen.